

Johanneksen evankeliumin selitys 1
Joh. 1:1–5

Alussa oli Sana

Tarkoituksenamme on, jos Jumala suo, käydä seuraavaksi läpi Johanneksen evankeliumi.

Kyse on kunnianhimoisesta ja massiivisesta urakasta. Johanneksen evankeliumi on teologisesti erittäin syvällinen ja puhutteleva teksti. Jokainen teologi tuntee varmasti tällaiseen urakkaan lähtiessään oman pienuutensa ja kyvyttömyytensä puhua riittävän kauniisti näin ihanasta tekstistä. Tähän tuntoon ei auta muu kuin rukous, että Taivaallinen Isämme siunaisi yrityksemme ja antaisi sanoihimme palon, viisauden ja kauneuden.

Johanneksen evankeliumin selittämiseen liittyviä vaikeuksia

Vaikeutta Johanneksen evankeliumin selittämiseen tuo myös epäselvyys sen syntyhistoriasta. Kun opiskelin Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa, niin silloin ainakin minulle opetettiin, että Johanneksen evankeliumi on Uuden testamentin nuorimpia tekstejä, kirjoitettu n. vuonna 120 jKr. Näin ollen sen olisi 50 vuotta nuorempi kuin evankeliumeista vanhin eli Markus. Lisäksi meille opetettiin, että Johanneksen evankeliumi on historialliselta totuusarvoltaan vähäinen; suunnilleen hurskaan romaanikirjoituksen luokkaa.

Käsittääkseni viime vuosina tieteellisen eksegetiikan näkemykset ovat muuttuneet. Merkittävä osa tutkijoista on sitä mieltä, että Johanneksen evankeliumin kirjoittajalla on ollut käytössään lähteitä, jotka pohjautuvat silminnäkihavaintoihin Jeesuksesta ja hänen toiminnastaan ja opetuksestaan.

Minulla ei vielä tässä vaiheessa ole käytössäni uusimpia kommentaareja tai muutakaan kirjallisuutta, joka pohtisi Johanneksen evankeliumin historiallisuutta ja sen suhdetta muihin Uuden testamentin evankeliumeihin, eli Matteuksen, Markuksen ja Luukkaan evankeliumeihin.

Kysymys on joka tapauksessa hyvin mielenkiintoinen. Nuo kolme viimeksi mainittua, eli ns. synoptiset evankeliumit, ovat tapahtumien kuvailussa hyvin samanlaisia. Ne ovat selvästi jossain määrin kirjallisesti riippuvaisia toisistaan.

Mutta Johanneksen evankeliumi on erilainen. Se kuvailee Jeesuksen julkista toimintaa kolmen vuoden ajalta. Tämä näkyy siinä, että Johanneksen tekstissä kerrotaan kolmesta eri pääsiäisjuhlasta, jonka aikana Jeesus käy Jerusalemissa ja opettaa siellä. Synoptiset evankeliumit antavat ymmärtää, että julkisen opetus kautensa aikana Jeesus kävi Jerusalemissa vain kerran – sen kerran, joka päättyi ristiinnaulitsemiseen ja ylösnousemiseen.

Kumpi kertomus on historiallisesti tarkempi? Miten synoptikot ja Johannes suhtautuvat toisiinsa? Onko Johanneksen evankeliumi seurakunnan todistusta ylösnousseesta Jeesuksesta, todistusta jonka

liittymä historiallisiin tapahtumiin on romaanin luokkaa? Vai löytyykö sen taustalta silminnäkijäkertomuksia, joita Matteus, Markus ja Luukas eivät tunteneet?

Tähän asiaan saamme, toivottavasti, lisävalaistusta tulevaisuudessa. Kunhan ehdimme selvittää, mitä Johanneksen evankeliumia koskevaa tutkimuskirjallisuutta tai kommentaaria kannattaisi tilata nettikirjakaupoista.

Alussa oli Sana

Onneksi Johanneksen evankeliumin alun ymmärtäminen ei vielä tarvitse tietoa kirjan historiallisesta tarkkuudesta. Alkujakeissa kun on kyse inhimillisen historian kirjoituksen huimasti ylittävästä näköalasta.

Alussa oli Sana. Sana oli Jumalan luona, ja Sana oli Jumala (Joh. 1:1).

Johanneksen evankeliumin ensimmäiset sanat ovat viittaus koko Raamatun alkuun, 1. Mooseksen kirjan 1 luvun ensimmäiseen jakeeseen. Siellähän sanotaan näin:

Alussa Jumala loi taivaan ja maan (1. Moos.1:1).

Tuo ”alku” tarkoittaa koko universumin eli maailmankaikkeuden eli kosmoksen alkua. Sitä tarkoittaa ilmaus ”taivas ja maa”. Ne tulivat olemaan, kun Jumala loi ne.

Jumala on myös ajan Luoja. Hän on itse iankaikkinen, ajasta riippumaton. Siksi on harhaanjohtavaa kysyä, mitä oli olemassa, ennen kuin Jumala alussa loi taivaan ja maan. Harhaanjohtavaa se on siksi, että käsite ”ennen” sisältää sen, että aika on jo olemassa. Mutta aikaa ei ollut, ennen kuin Jumalan loi sen, samalla kun hän loi avaruuden ja aineen ja energian. Siksi ei ollut myöskään jakoa ”ennen ja jälkeen”. Alussa oli vain iankaikkinen Jumala itse, hän joka on Luoja, kaikesta riippumaton ja ikuinen.

Kuitenkaan Jumala ei ollut luomisessa yksin. Jo silloin, kun taivasta ja maata ei ollut, oli olemassa Sana.

Uuden testamentin alkukielellä, kreikaksi, tuo sana ”Sana” on *Logos*. Sen voi kääntää myös sanalla ”Järki” tai ”Viisaus”. Tai ehkä jopa sanalla ”Informaatio”.

Kun Jumala siis iankaikkisuudessaan päätti luoda maailman, hän ei ollut yksin. Hänen kanssaan oli hänen Viisautensa, hänen Järkensä eli hänen Sanansa.

Luther havainnollistaa tätä asiaa tekemällä karkean vertauksen: ihmiselläkin on sisäinen sanansa eli ajattelunsa. Puheessa tämä sisäinen sana muuttuu ulkonaiseksi sanaksi, joka saa aikaan jotakin, nimittäin informaation välittymistä.

Jumalan sisäinen Sana on kuitenkin äärettömän paljon jalompi ja voimakkaampi ja luovempi kuin ihmisen sana. Jumalan Sanassa on voima saada tyhjästä aikaan se, mitä hän Sanallaan käskää.

Näinhän 1. Mooseksen kirjan mukaan luominen tapahtui:

Jumala sanoi: "Tulkoon valo!" Ja valo tuli (1. Moos 1:3)

Jumala sanoi: "Kokoontukoot taivaankannen alapuolella olevat vedet yhteen paikkaan, niin että maan kamara tulee näkyviin." Ja niin tapahtui (1. Moos. 1:9).

Jumala sanoi: "Kasvakoon maa vihreyttä, siementä tekeviä kasveja ja hedelmäpuita, jotka maan päällä kantavat hedelmissään kukin lajinsa mukaista siementä." Ja niin tapahtui (1. Moos 1:11)

Kuka tai mikä oli tuo Sana, tuo jumallallinen Viisautus, joka oli alussa Jumalan luona ja jolla kaikki on tehty? Johanneksen evankeliumin mukaan Sana oli Jumala itse.

Alussa oli Sana. Sana oli Jumalan luona, ja Sana oli Jumala (Joh. 1:1).

Jumala on yksi, mutta hänessä on myös moneutta. Tämä näkyy myös 1. Mooseksen kirjassa olevasta luomisen kuvauksesta.

Jumala sanoi: "Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu." (1. Moos 1:26)

Kenelle Jumala tuossa puhui, kun hän suunnitteli ihmisen luomista? Juutalaiset rabbinit pohtivat tätä jo ennen Uuden testamentin aikaa. Heidän mukaansa vastaus oli tämä: "Jumala pohti ihmisen luomista oman Viisautensa kanssa." Tästä oli viitteitä Vanhan testamentin Sanalaskujen kirjassa. Siellä Jumalan persoonallinen Viisautus puhuu osuudestaan luomistyöhön näin:

"Minut Herra loi ennen kaikkea muuta,
luomisensa esikoisena, ennen taivasta ja maata.
Iankaikkisuudesta minä sain alkuni,
kaiken alussa, ennen kuin maata oli.
Kun synnyin, ei syvyyksiä vielä ollut,
ei lähteitä tuomaan niiden vettä.
Ennen kuin vuoret pantiin sijalleen,
ennen kuin oli kukkuloita, minä synnyin,
ennen kuin hän teki maat ja mannut,
ennen kuin oli hiekan jyvääkään.
Olin läsnä, kun hän pani taivaat paikoilleen
ja asetti maanpiirin syvyyksien ylle,

kun hän korkeuksissa teki taivaan pilvet
 ja sai syvyyden lähteet kumpuamaan,
 kun hän pani merelle rajat,
 loi rannat patoamaan sen vedet,
 ja kun hän lujitti maan perustukset.
 Jo silloin minä, esikoinen, olin hänen vierellään,
 hänen ilonaan päivät pitkät,
 kaiken aikaa leikkimässä hänen edessään.
 Maan kiekko oli leikkikalunani, ilonani olivat ihmislapsen (Sananlaskut 8:22–31)

Tähän samaan jumalalliseen, persoonalliseen Sanaan Johannes viittaa evankeliuminsa alussa.

Jo alussa Sana oli Jumalan luona.
 Kaikki syntyi Sanan voimalla.
 Mikään, mikä on syntynyt,
 ei ole syntynyt ilman häntä.

Sana oli ja on siis Jumalan sisäinen Viisauts, Järki ja Ajatus, jolla hän suunnitteli maailmankaikkeuden ja toteutti sen itsensä ulkopuolisena luotuna todellisuutena. Hän vuodatti suunnitelmansa informaation ja sai aikaan järjestäytyneen, kauniin kosmoksen. Se on järjestäytynyt ja kaunis, koska se on Viisaudella tehty, viisaan Suunnittelijan luoma.

Johannes ei vielä tiennyt, kuinka moderni luonnontiede pystyy näkemään jotain tämän suunnitelman valtavasta viisaudesta ja sen vaatiman informaation suunnattomasta tarkkuudesta. Se näkyy jo siinä tarkkuudessa, jolla alkuräjähdyksen fysikaaliset vakiot olivat säädetyt täsmälleen oikein, jotta sen seurauksena pystyi luotuun todellisuuteen syntymään atomeita, galekseja, tähtiä ja planeettoja, myös Maan kaltainen taivaankappale, jolla vallitsi elämän syntymiseen suotuisat olosuhteet.

Tämä Viisauts, tämä Luojan sisäinen Sana, hän ei ole mikään se. Ei; hän on persoonallinen, elävä, ajatteleva persoona, joka kommunikoi ja puhuu ja tuntee, aivan kuin Vanhan testamentin Sananlaskujen Viisauts, joka sanoi, että hänen ilonaan olivat ihmislapsen.

Näin myös Johannes kuvailee Sanaa

Hänessä oli elämä,
 ja elämä oli ihmisten valo (Joh. 1:4).

Tämä tarkoittaa nähdäkseni sitä, että ihmislaji on saanut olemisensä, elämänsä ja järkensä ja tunteidensa ja tietoisuutensa valon siitä, että me olemme Jumalan Sana eli Jumalan Viisauden luomuksia. Jumala suunnitteli ihmisen luomisen tykönänsä aivan erityisesti Logoksensa kanssa, niin kuin jo äsken 1. Mooseksen kirjasta luimme:

Jumala sanoi: "Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu." (1. Moos 1:26)

Meidän elämämme todellinen valo ei ole kukaan muu kuin Jumala itse. Se johtuu siitä, että hän on luonut meihin vastaavuuden itseensä. Me olemme hänen heijastumiaan ja kuvastumiaan siinä, että meilläkin on sisäinen sanamme, järkemme, jolla me kykenemme luomaan; emme tosin tyhjästä, mutta jos meillä on jotain jo olemassaolevaa ainetta, mistä luoda, me pystymme tekemään kauniita ja hyödyllisiä asioita.

Toisaalta Jumalan kuvallisuutemme aiheuttaa sen, että meille ei riitä elämän lähteeksi mikään muu kuin Jumala itse. Siksi Johannes kirjoitti jo äsken luetut sanat:

Hänessä oli elämä,
ja elämä oli ihmisten valo (Joh. 1:4)

Miten me saisimme yhteyden tuohon jumalalliseen Logokseen, että löytäisimme hänestä elämän ja valon?

Johanneksen evankeliumi on vastaus tähän kysymykseen.

Valo loistaa pimeydessä, pimeys ei ole saanut sitä valtaansa (Joh. 1:5).

Tämä tarkoittaa ilmeisesti sitä, että luomakunnassa oleva järkevä suunnitelma on tosiasia. Todellisuus ei ole sattumanvarainen kaaos, vaan se on kaunis ja hyvin toimiva *kosmos*, joka on suotuisa elämälle ja sen kehitykselle. Valo loistaa pimeydessä siinäkin mielessä, että ihmisen järki kykenee havaitsemaan Luojan olemassaolon ja viisauden tarkkailemalla todellisuuden järkevää rakennetta ja omaatuntoaan. Niiden avulla on mahdollista nähdä, että on olemassa oikea ja väärä, hyvä ja paha.

Ihmisen ongelmana on se, että omin voimin me emme kykene saavuttamaan yhteyttä tuohon pimeydessä loistavaan jumalalliseen valoon, Jumalan persoonalliseen Viisauteen. Mutta onneksi Jumala on valmistanut meille tien hänen löytämiseen.